

resująca jest więc odpowiedź na pytanie, jakie wymiary mogą osiągać w strefie silnego zurbanizowania i uprzemysłowienia gatunki rodzime i introdukowane, wobec potęgowania się tu procesów starzenia drzew i zmniejszania ich żywotności. Wiek gatunków rodzimych przekraczać tu może nawet kilkaset lat. Większość z nich o znacznych nieraz wymiarach pochodzi z sadzenia. Wiek drzew introdukowanych obcego pochodzenia i kultywowanych nie przekracza 140 lat, gdyż najstarsze założenia, w których zachowały się okazałe drzewa, sięgają 1840 roku (parki nr 1, 9, 10). Niektóre gatunki lub odmiany uprawne uwzględnione w tabeli 1 są rzadkie i unikatowe dla regionu górnośląskiego. Pomimo ustaw i zarządzeń, obejmujących m.in. ochroną starsze parki miejskie (Dz. U. 1980), wiele tych obiektów jest zdewastowanych, a przyczyn tych dewastacji jest wiele (Witkowska 1983). Wobec powyższego propozycja objęcia ochroną prawną okazów drzew osiągających w parkach miejskich GOP największe rozmiary jest w pełni uzasadniona. Część okazów wymaga natychmiastowej interwencji zabezpieczającej, a część corocznego sprawdzenia stanu zdrowotnego.

Bożena Witkowska

PISMIENNICTWO

Czudek A. 1933 *Drzewa Sobieskiego na Śląsku*. Drukarnia „Dzieciństwo”. Cieszyn.

Krzywoń R. 1969 *Pomniki przyrody*. W pracy zbiorowej pt.: „Piękno polskiej ziemi”. Wyd. Art. Graf. Katowice.

Łukasiewicz A. 1975 *Wpływ warunków miejskich na rytmikę rozwojową roślin*. Wiad. Bot. z. 1.

Witkowska B. 1983 *Analiza dendrologiczna starszych parków miejskich w Górnośląskim Okręgu Przemysłowym i problemy ich ochrony*. Praca doktorska. Mskr. Katedra Bot. System. Uniwersytetu Śląskiego.

Z MIĘDZYNARODOWEJ OCHRONY PRZYRODY

Prace Komisji Wychowania w czasie obrad 17 Sesji Zgromadzenia Ogólnego IUCN w San José w Kostaryce

Program 17 Sesji Zgromadzenia Ogólnego IUCN obejmował również posiedzenia poszczególnych Komisji. Komisja Wychowania obradowała w dniach 30 i 31 stycznia, 4, 5, 9 i 10 lutego 1988 r., a ponadto

w ramach Zebrania Technicznego (Technical Meeting) odbyły się trzy posiedzenia osobnego zespołu poświęcone „Kształtowaniu ludzkich zdolności do działań na rzecz ochrony przyrody”.

Podczas sesji Zgromadzenia Ogólnego IUCN przewodniczący Komisji Wychowania dr Partha Sarathy przedstawił sprawozdanie z działalności Komisji w latach 1985—1987 a następnie projekt pracy Komisji na lata 1988—1990. Dokumenty te zostały przedyskutowane i przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne.

Działalność Komisji liczącej ponad 250 członków była dość zróżnicowana. Jej członkowie czynnie uczestniczyli m. in. w organizacji Konferencji, która odbyła się w 1986 r. w Ottawie, poświęconej uzupełnieniu i wprowadzeniu w życie światowej strategii ochrony przyrody oraz w odbytej w 1985 roku w Bangalore światowej konferencji n.t. *Nauka, technika i przyszłe potrzeby ludzkie*.

Wspólnie z Komisją Ekologii IUCN zorganizowano w 1987 r. spotkanie w Nairobi poświęcone koordynacji badań nad ekologicznymi problemami Sahelu. Uczestniczono także w opracowywaniu w 1986 roku wydawnictwa *World Conservation Strategy: A Programme for Youth*; opracowano i wydano pierwszy numer czasopisma *Education News*.

Członkowie Komisji brali udział w szeregu regionalnych konferencji, oraz uczestniczyli w większości światowych poświęconych kształceniu w zakresie ochrony przyrody i środowiska. W czasie spotkania w Nairobi zaproponowano dokonanie zmiany nazwy Komisji na *Commission on Education and Training*.

17 Zgromadzenie IUCN dokonało wyboru przewodniczących Komisji. Przewodniczącym Komisji Wychowania i Szkolenia został ponownie dr Partha Sarathy. Na stanowisko zastępcy przewodniczącego Komisji została powołana pani Margarita Penón de Arias (żona prezydenta Kostaryki).

W toku prac Komisji przewijały się głównie rozważania dotyczące:

- efektywności dotychczasowej pracy Komisji;
- prac wykonywanych przez Komitety regionalne i krajowe oraz przez poszczególnych członków Komisji;
- zagadnień etyki ochrony przyrody i środowiska oraz ich ujęcia w projekcie drugiej wersji Światowej Strategii Ochrony;
- przyszłych zadań edukacji środowiskowej i ich ujęcia w strategii;
- struktury organizacyjnej i programu działalności Komisji w latach 1988—1990.

Wypowiedzi członków Komisji podczas posiedzeń nawiązywały do sprawozdania przedstawionego Zgromadzeniu Ogólnemu.

D. Thalman poinformował o treści rezolucji podjętej na spotkaniu w Nairobi (1987). Zwrócono w niej uwagę na konieczność ściślejszego powiązania pracy Komisji z innymi Komisjami, oraz agendami i programami IUCN, z którymi wiążą się problemy wychowania i szkolenia,

silniejszego oddziaływania Komisji na poszczególne grupy społeczne, a wśród nich również na decydentów w celu pogłębienia zrozumienia przez nich zadań dotyczących ochrony przyrody i ochrony środowiska. Wymaga to zróżnicowania form i metod pracy oświatowej. Niezbędne jest organizowanie specjalnych kursów służących kształtowaniu praktycznych umiejętności nieodzownych w pracach na polu ochrony przyrody, zwłaszcza w krajach rozwijających się. Program działalności Komisji powinien być skoordynowany z odpowiednimi programami UNEP i UNESCO.

Autorzy wspomnianej rezolucji domagają się nasilenia udziału ekspertów ochrony przyrody w upowszechnianiu jej założeń za pośrednictwem środków masowego przekazu. Skład Komisji i zespoły robocze działające w jej ramach powinny być powoływane stosownie do zadań podejmowanych przez Komisję. Za szczególnie pilne i ważne zadanie uznano ściślejsze powiązanie IUCN i jej Komisji Wychowania ze Światową Organizacją Młodzieży (*International Youth Federation*).

Szeroko omawiana była działalność członków Komisji oraz Komitetów Krajowych i Regionalnych m. in. w: Japonii, Indii, Kenii, Zimbabwie, Afryce Płd., Izraelu, Boliwii, Wenezueli, Kolumbii, Kostaryce, Meksyku, USA, Kanadzie, Anglii, Holandii, Polsce. W wypowiedzi autora, dotyczącej naszego kraju, przedstawiono informacje o przygotowaniu studentów kierunku biologii do nauczania ochrony przyrody i środowiska przez zaznajamianie ich z programami nauczania i podręcznikami, zbiorami ćwiczeń, etycznymi aspektami nauczania tych treści. z metodami prowadzenia lekcji i zajęć pozalekcyjnych w szkolnych kołach LOP i kole biologicznym czy też pracy z uczestnikami Olimpiady Biologicznej.

Zaprezentowany został także tekst w j. angielskim komunikatu doc. dr hab. inż. J. Gawłowskiej na temat konieczności zapoznawania uczniów w poszczególnych krajach z zagadnieniami ochrony roślin dziko rosnących, eksploatowanych jako surowce lecznicze lub przemysłowe. Praca ta zostanie opublikowana w kolejnym numerze *Educational News IUCN*.

Podczas posiedzenia o charakterze seminarium omawiano założenia etyki ochrony przyrody i środowiska. Dr G. Budowski (Kostaryka) przedstawił „Etyczny kodeks naukowców w dziedzinie ochrony przyrody”, podkreślając szczególne obowiązki pracowników nauki prowadzących badania z zakresu ochrony przyrody na terenie innych krajów, zwłaszcza rozwijających się. Działalność ich nie może prowadzić do niszczenia lokalnej przyrody, wywożenia okazów zielnikowych, pomijania dorobku miejscowych autorów.

Dr Z. Jakowska (Dominikana) omówiła swą pracę pt. „Wezwanie do moralności ekologicznej i działania” poświęconą listowi pasterskiemu Episkopatu Dominikany (1987). W części wstępnej scharakte-

ryzowała krytyczną sytuację kraju, który znajduje się na skraju „kleśki ekologicznej”, a następnie treść listu pasterskiego, w którym biskupi zwracają uwagę, że prace na rzecz zachowania równowagi biologicznej stanowią obowiązek wszystkich wiernych, a nie tylko rządu. Zdaniem autorki omawiany dokument stwarza podstawę do praktycznych działań na rzecz ochrony przyrody z uwzględnieniem ich etycznego aspektu.

W dyskusji piszący to sprawozdanie wspomniał o liście pasterskim w Polsce biskupa katowickiego (I) dotyczącym zagrożeń ludności żyjącej w zdegradowanych, skażonych ośrodkach przemysłowych.

Przedstawiciel W. Brytanii scharakteryzował nowe tendencje do nawiązywania współpracy między Funduszem Dzikich Zwierząt a Kościołem Anglikańskim w popularyzacji idei ochrony przyrody. Pokazał numer biuletynu *The News Roads* (1988) w całości poświęcony tym sprawom.

E. Gudynas (Urugwaj) rozważał związki między kulturą ludności danego kraju oraz traktowaniem środowiska przyrodniczego.

Y. Fukushima (Japonia) wskazywał, że wielu nauczycieli ochrony przyrody w Japonii interesuje się zagadnieniami etycznymi a zwłaszcza nową etyką środowiskową.

J. R. Engel scharakteryzował projekt tekstu VI rozdziału Strategii (II) zatytułowanego „Kształtowanie światowej etyki ochrony przyrody”. Wśród różnorodnych problemów ochrony przyrody i środowiska, podstawowe miejsce zajmują zagadnienia etyczno-moralne. Etyka umożliwia dokonywanie wyborów i podejmowanie decyzji sprzyjających zarówno zachowaniu przyrody, jak i stałemu rozwojowi społeczno-gospodarczemu ludzkości. Ponadto jest podstawą współpracy międzynarodowej w tej dziedzinie, służy godzeniu sprzecznych interesów i dążeń, pomaga w kształtowaniu właściwych postaw względem przyrody.

Aktualnie dostrzega się w świecie brak etyki ochrony przyrody, optymizmem napawają jednak fakty wskazujące na wyłanianie się jej podstaw, takich jak: opublikowanie i przyjęcie Światowej Karty Przyrody, Światowej Strategii Ochrony Przyrody, kształtowanie postaw ekologicznej odpowiedzialności poprzez działalność różnych grup społecznych i stowarzyszeń. Bardziej szczegółowo przedstawiono moralne zagadnienia współczesnego świata i możliwości ich rozwiązywania poprzez etycznie odpowiedzialne działanie.

W dyskusji zwrócono uwagę na konieczność ściślejszego zdefiniowania istoty etyki ochrony przyrody. Autor zwrócił uwagę na jednostronność zaznaczającą się w ujęciu przykładów sytuacji etycznych, mających miejsce w krajach rozwijających się i pomijanie ich w krajach wysoce uprzemysłowionych. W wyniku dyskusji postanowiono

dokonać korekty projektu tekstu rozdziału Strategii poświęconego etyce ochrony przyrody.

Przewodniczący Komisji postulował znaczną ekspansję działalności Komisji. Uwarunkowana jest ona uruchomieniem Sekretariatu Komisji i zapewnieniem niezbędnych środków finansowych. Podnosił potrzebę prowadzenia badań nad problemami edukacji środowiskowej oraz organizowania kursów. Zdaniem przedstawiciela Argentyny kursy te powinny służyć kształtowaniu umiejętności i być silniej powiązane z kształceniem zawodowym.

Zadaniem Komisji oraz Komitetów Regionalnych i Krajowych ma być dokonanie kontroli ich programów, oraz przebiegu i poziomu ich realizacji. Ważną rolę zdaniem członków Komisji ma tu do spełnienia biuletyn *Educational Newsletter*.

Zwracano uwagę na nasilanie i komplikowanie się zadań Komitetów Regionalnych i Krajowych. Powinny one dysponować przemyślanymi programami, opartymi na naukowych podstawach oraz własnymi ośrodkami badawczymi określającymi główne kierunki działań i oceniającymi efektywność szkolenia.

Postulowano nasilenie prac nad organizacją nowych komitetów, zwłaszcza w krajach Ameryki Łacińskiej.

Przy okazji omawiania projektu programu wychowania i szkolenia na lata 1988—1990 zwrócono uwagę na jubileusz 40-lecia działalności Komisji Wychowania. Jest ona najstarszą Komisją IUCN. Nadal odgrywa ważną rolę. Edukacja nie może być traktowana jako marginalne uzupełnienie pracy różnych Komitetów i Komisji IUCN. Podkreśleniem rangi Komisji Wychowania i Szkolenia był udział prezydenta IUCN dr M. S. Swaminathana w jednym z końcowych posiedzeń Komisji. Jego zdaniem praca tej Komisji jest nieodzowna do pełnej realizacji zamierzeń i programów IUCN. Wychowanie i szkolenie prowadzi do osiągnięcia wyższych efektów pracy IUCN, zwłaszcza jeśli obejmie się nimi ludzie młodzi.

W szkoleniu należy dbać o stałe wzajemne przenikanie zagadnień ochrony przyrody do problemów gospodarki narodowej. W tej dziedzinie należy wykorzystywać rozwój techniki, zwłaszcza komputeryzację. Zarówno M. S. Swaminathan jak i P. Sarathy zwracali uwagę, że praca Komisji oraz jej Komitetów regionalnych i krajowych ma być ściśle dostosowana do lokalnych potrzeb i możliwości, specyficznych cech kultury i gospodarki. Należy dążyć do integracji problemów ekologicznych i ekonomicznych. Konieczne jest nasilenie współpracy z nauczycielami oraz udzielanie im pomocy w dostosowywaniu pracy dydaktyczno-wychowawczej do potrzeb różnych grup młodzieży i dorosłego społeczeństwa.

Komisja ma czynnie uczestniczyć w realizacji priorytetowych za-

dań IUCN, a jej osobowy skład powinien być dostosowany do konkretnych zadań. W ciągu najbliższych 3—4 miesięcy zostaną podjęte ostateczne decyzje odnośnie wymogów, jakie będą stawiane członkom Komisji. Zbyt mało uwagi poświęcono psychologiczno-dydaktycznym uwarunkowaniom przebiegu i wynikom pracy szkoleniowej. Za najważniejsze kierunki działalności Komisji w latach 1988—1990 uznano:

1) opracowanie programów rozwoju oraz określenie potrzeb szkolenia w tej dziedzinie.

2) opracowanie projektów i programów szkolenia, gromadzenie i upowszechnianie informacji dotyczących możliwości usprawniania procesu kształcenia, informowanie o istniejących źródłach i zasobach wiedzy ekologicznej i dydaktycznej z zakresu ochrony przyrody i ochrony środowiska człowieka.

Należałoby oczekiwać, że w wyniku realizacji tych zadań nastąpi: wzrost społecznej wrażliwości na problemy ochrony przyrody i rozwoju społeczno-gospodarczego oraz nasilenie zainteresowania nimi wśród ważniejszych grup zawodowych — zwłaszcza technicznych.

Wiesław Stawiński